

Analyse af klassisk musik

af Jakob Jensen

Indhold

Genre og instrumenter	1
Melodi, tema	1
Satsopbygning	2
Form	3
Klang	4
Tonalitet og harmonik	4
Perspektivering	4

Analyse af klassisk musik

Her er nogle stikord og eksempler til analyse af klassisk musik. Da komponister ikke er bundet af nogle love, findes der et utal af måder at skrue et stykke musik sammen på, så det følgende er kun eksempler på nogle principper og termer.

Genre og instrumenter

Genre er værktøje, det kan fx være opera, symfoni (længere værk i flere satser for stort orkester), kammermusik (mindre besætning, fx strygerkvartet, trio), lied (sange med akkompagnement af et instrument) eller solokonzert (værk for en eller flere solister og et orkester).

Med hensyn til instrumenter findes der et hav af muligheder, og det kommer meget an på den musik man beskæftiger sig med.

Melodi, tema

I de enkelte afsnit inden for en form vil der ofte være et eller flere temaer, som regel af melodisk art (i nyere musik arbejdes oftere med mere klanglige motiver). Til at beskrive temaer (og andre melodier, fx i soloer) kan man se på følgende:

Fraser, motiver. Et tema/en melodi er ofte bygget op af nogle afsnit (fraser), som igen er sammensat af nogle mindre dele (motiver). Et eksempel er melodien, der bruges i variationsatsen i Mozarts klaversonate i A-dur.

Mozart: Klaversonate i A-dur, KV 331, 1. sats

Melodien er i | : aa :| ba :-form (hvor slutningen af hvert a-stykke er forskelligt). Ser man nærmere på a-delen (fx de fire første takter), består dette af to dele (på hver to takter), som igen hver består af to dele (på en takt) – altså et tema, som er sat sammen af regelmæssige fraser, der kan deles op i mindre enheder, motiver. Et forholdsvis klart opbygget tema.

Temaer behøver ikke at være hele, afrundede melodier, det kan være et tema som der spindes videre på. I fx en fuga (hvor et tema på skift kommer i forskellige stemmer) består temaet ofte et par korte motiver som der spindes videre på:

Bach: Fuga i C-mol fra Wohltemperiertes Klavier bd. 1

Det gælder også om at beskrive temaernes enkeltdele, motiverne: Hvilke intervaller og rytme der er, hvad det karakteristiske er, hvilken grundidé der arbejdes ud fra mm.

Tit vil der være en eller anden linje eller retning i melodien, fx i følgende melodi:

Händel, arien »Ev'ry Valley« fra Messias (1741)

Vi er i E-dur, temaet starter på tertsen og går trinvist op til kvinten og springer så med en karakteristisk »spids« rytme op

på grundtonen. I anden takt går det så trinvist nedad til grundtonen. Alt i alt en frase i bueform.

Ofte vil man støde på **melodiske sekvenser**, det vil sige en figur der gentages, rykket op eller ned, fx:

sopranen starter med, dette efterligningsprincip kaldes **imitation**. Her er det så gennemført, at de forskellige stemmer efter tur starter med samme tema, lidt ligesom en kanon. Det er en kompositionsteknik der kaldes **fuga** (fuga betyder flugt).

Orgelpunkt. Orgelpunkt vil sige, at der ligger en lang (evt. gentagen) tone i bassen som et slags anker, mens de andre stemmer bevæger sig frit og danner forskellige akkorder ovenover. Fx:

J. S. Bach: Fuga i C-mol fra Wohltemperiertes Klavier Bd. I, slutningen

Orgelpunkt bruges tit til at opbygge en spænding, man træder vande det samme sted og venter spændt på hvor man skal hen (ofte på dominanten).

Antifoni (Call and response). Når man har flere instrumenter kan de udnyttes til at svare hinanden, fx:

Händel, arien »Ev'ry Valley« fra Messias (1741)

Ordillustrationer. Mange komponister, især i renæssance og barok, arbejdede med at illustrere ord i sangernes toner.

Form

Generelt er mange musikstykker bygget op af forskellige afsnit ud fra princippet **gentagelse** og **kontrast**.

I en **strofisk** form er der kun et afsnit. Mange viser og sange er i strofisk form, hvor afsnittet så gentages alt efter hvor mange vers der er (som man også ser i blues).

Man kan også sætte afsnit sammen efter hinanden ligesom byggeklodser, fx i en todelt **AB**-form. Det gælder fx i ofte i en **menuet**-sats. Menuet er en dans i 3/4 med to afsnit (hvor man gentager afsnittene hver for sig). Som regel sætter man to menuetter sammen – den anden menuet hedder en trio, fordi den oprindeligt blev spillet af tre instrumenter. Og til sidst gentager man første menuet uden at gentage hvert afsnit.

Man kan i stedet for at gentage hver del for sige gentage første afsnit efter det andet, man får så en **ABA**-form. Et eksempel på ABA-form er **da capo-arien**, som man finder i opera og oratorier (da capo betyder »fra toppen«). Her er afsnittene ofte ikke så skarpt adskilte som i en traditionel menuett.

En **rondo** er en kæde af afsnit, hvor ét afsnit vender tilbage mellem nye afsnit:

A	B	A	C	A	D	A
---	---	---	---	---	---	---

I **variationsform** gentages en melodi i forskellige udgaver:

A1	A2	A3	A4	A5
----	----	----	----	----

Nogle af variationerne kan være i nye tonearter, i andre tempi. Det kan også være at det kun er akkorderne der er tilbage i en variation.

I nogle musikstykker handler det ikke så meget om stable afsnit sammen i en rækkefølge, men om at udvikle et eller flere temaer. Et eksempel er **sonateformen**, hvor to temaer først præsenteres, derefter mødes de i et afsnit, hvor de slås/udvikles/varieres, og til sidst gentages de (som regel med det andet tema ændret af mødet mellem de to temaer):

Tema 1	Tema 2	Tema 1 og tema 2 varieres, slås	Tema 1	Tema 2
--------	--------	---------------------------------	--------	--------

Når man har nogenlunde rede på et musikstykkets form kan man gå i dybden med de enkelte afsnit med hensyn til tema/melodiopbygning, satsopbygning, klang, tonalitet og harmonik.

Klang

En af de primære måder at variere klangen i et musikstykke på er at lade de forskellige instrumenter spille på forskellige tidspunkter (hvis der altså er mere end ét instrument). Man kan fx variere et orkestres akkompagnement bag en solist ved på skift at lade de lyse og de mørke instrumenter spille, lade strygerne spille på ét tidspunkt og blæserne på et andet – alt efter besætningen. En anden måde at variere klangen på er dynamik, altså ændringer i lydstyrke.

Tonalitet og harmonik

De forskellige formler vil ofte være i forskellige tonearter, og der kan også moduleres (skiftes toneart) undervejs i et afsnit. Det gælder så om at finde ud af disse tonearter ved at se på fortegn, de anvendte skalaer og ved akkordanalyse. Hvordan disse forhold er kommer meget an på stilarten. Men meget af den musik man kommer til at beskæftige sig med – i hvert fald hvis den ligger inden for perioden 1600-1900 – er baseret på dur/mol-tonaliteten og **funktionsharmonikken** (hermed også sagt at der findes andre måder at bruge skalaer og akkorder på). Funktionsharmonik er harmonik, hvor man bruger akkorder til at fastslå og skifte toneart mm. Det gennemgås senere.

Perspektivering

Musik har altid indgået i en eller anden sammenhæng, det har haft en funktion fx i kirken, ved hoffet eller for komponisten; det har indgået i kulturelle strømninger (som fx romantikken), og det enkelte stykke musik kan have sin egen historie.